

АНОТАЦІЯ

Немерко А. Р. «Пісенно-хорова творчість для дітей у мистецькій практиці авторів Львівщини в контексті музичної культури України доби державної незалежності (1991-2021): традиції та інновації» – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2023.

Дисертація представляє комплексне дослідження пісенно-хорової музики для дітей, створеної авторами різного типу (композиторами-професіоналами, композиторами-аматорами, авторами аранжувань та адаптацій) у добу державної незалежності України (1991-2021). У дослідженні застосовано територіальний принцип; його проведено на прикладі одного субрегіону західноукраїнських земель – Львівщини, чим започатковано цільові комплексні ареальні студії пісенно-хорової музики для дітей у контексті музичної культури України.

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання роботи, її наукову новизну та практичне значення, зазначено методологію дослідження, окреслено перспективи використання його результатів та зв'язок із науковими та навчальними програмами.

У *першому розділі* «Пісенно-хорова творчість для дітей авторів Львівщини у культурологічно-історичному ракурсі мистецтва України: джерела, дослідження, система та організація» визначено місце та роль пісенно-хорової творчості для дітей у системі української музичної культури. Розглянуто дитяче пісенно-хорове виконавство як систему та організацію творчості у культурно-мистецькому просторі Львівщини, звернено увагу на співаники та пісенно-хорові збірники як джерела музично-дидактичного матеріалу та виконавського репертуару для дітей.

У розділі проаналізовано дослідження українських музикознавців, які

розглядають актуальні аспекти дитячого пісенно-хорового мистецтва Львівщини у контексті музичної культури України доби державної незалежності (1991-2021), а саме праці Любов Кияновської, Ірини Бермес, Оксани Стріхар, Юлії Іванової, Олени Батовської, Ольги Кузнецової, Сергія Горбенка, Ольги Рудницької, а також Дзвіни Гусар, Романни Дудик, Росіни Гуцал, Наталії Сиротинської, Ганни Карась, Тараса Дубровного та інших.

Розглянуті у розділі дослідження поділено на групи на підставі тематики та актуальних аспектів дитячої пісенно-хорової творчості. Перша група музикознавчих робіт пов'язана із дослідженням питань дитячої пісенно-хорової культури як системи музично-естетичного виховання дітей та молоді в Україні. Науковці висвітлюють питання важливості хорового співу як найбільш поширеного виду виконавської діяльності, що зумовлено його загальнодоступністю, зрозумілістю та універсальністю. Друга група праць присвячена осмисленню оригінальних авторських знахідок у сфері музики для дітей. Це зумовило звернення дослідників до методології аналізу сучасної композиторської, зокрема, пісенно-хорової та виконавської практики. Третя група – дослідження педагогічного спрямування. Четверта група – статті, в яких окреслено питання виникнення та розвитку хорового фестивального руху в Україні, що пов'язаний з дитячою пісенно-хоровою творчістю.

Другий розділ «Парадигми авторської творчості для дітей у сучасному мистецькому просторі: композиторські школи та постаті» присвячений огляду композиторських шкіл Львівщини у контексті розвитку дитячого пісенно-хорового виконавства України. У розділі розглянуто типологію та характеристику постаті автора, а визначені типи авторства (композитор-професіонал, композитор-аматор, автор аранжувань та адаптацій) екстрапольовано на діяльність провідних представників у галузі пісенно-хорової творчості Львівщини доби державної незалежності України (1991-2021).

«Школа» є багатозначним поняттям, тому дослідники, виконавці та педагоги вкладають різні смисли, пов'язуючи їх з двома сферами духовно-

практичної діяльності – педагогічної та виконавської. Естетичні засади композиторських шкіл різних напрямків транслуються в культурному просторі та історичному часі, мають тенденцію до саморозвитку, збагачення, здатні до трансформацій. Значна частина представників композиторських шкіл займається викладацькою діяльністю, передаючи власний досвід та знання наступному поколінню композиторів та музикознавців.

Львівська композиторська школа на сьогодні знаходиться на етапі активного пошуку нових підходів до створення пісенно-хорових творів для дітей, відповідно до умов сучасної суспільно-культурної ситуації. Перед сучасними авторами досліджуваного періоду та ареалу, а саме: Мироном Дацком, Володимиром Павенським, Володимиром Волинським, Романом Цисем, Богданом Котюком, Мироном Дацком, Анатолієм Шепелем, Олександром Албулом, Зоряною Мартин, Дзвениславою Василик, Марією Гев, Наталією Манько, Василем Чучманом, Оленою Кунтій та іншими, поставлені нові завдання у контексті нових реалій та потреб сучасної молоді. У цьому контексті автори поєднують у своїй творчій діяльності канони дитячої хорової традиції із новими тенденціями, створюючи нові засоби та музичні вияви дитячого музикування у пісенно-хоровій творчості для дітей.

Сучасні технології дозволяють не лише дітям, а й керівникам колективів отримати доступ до будь-яких фонограм створених композицій та замовити твір. Тому з особливою актуальністю постає питання презентації творів самими авторами (представлення творів у сценічному та цифровому форматах, професійний друк, створення фонограм при потребі, зазначення автором актуальності використання та цільової аудиторії створеного репертуару). Висловлене набуває особливого значення у контексті антропологічного підходу до постаті автора, який в силу специфіки професії інтегрує і транслує у своїй діяльності базові засади традиції та нові парадигми сучасності.

У музичному просторі досліджуваного ареалу та періоду спостережено дві основні тенденції при визначенні типу автора. Перша – це спеціалізація автора. На шляху до самовдосконалення в митця виникає потреба

концентруватися на певному виді діяльності, способі самовираження (творення музики) та донесення музики до слухача. Відтак, митець зосереджується на окремому виді роботи. Друга тенденція виявляється в різнобічному інтересі автора до мистецької діяльності та технологічних процесів сучасності у сфері художнього творення. Такого типу автори поєднують різнобічну діяльність у межах музичного мистецтва і культури загалом (композитор-виконавець, композитор-викладач, композитор-диригент, композитор-науковець, композитор-організатор, композитор-режисер-постановник, композитор-продюсер).

У *третьому розділі* проаналізовано традиційні та інноваційні аспекти творення та аранжування пісенно-хорових композицій для дітей авторами Львівщини. При цьому, звернуто увагу на визначальні фактори жанрових різновидів, фактурного викладу творів та формотворчого елементу. На підставі цих проаналізованих аспектів, окреслено та охарактеризовано різні види творів, а саме: обробка української народної пісні, авторська композиція на тексти народних пісень, авторські пісенні твори на патріотичні теми, авторські пісенно-хорові твори духовної та світської тематики, авторські композиції у галузі популярної музики (естрадна пісня, поп-опера). Загалом упродовж дослідження було проаналізовано 150 творів з них 53 обробок народних пісень та 97 авторських композицій різної тематики та жанрів, а також аранжувань та адаптацій.

Пісенно-хорова музика – одна з пріоритетних сфер творчості українських авторів доби державної незалежності України (1991-2021 рр.), в якій провідну роль відіграє вокально-хорова галузь, зорієнтована на багатолітні досягнення хорового мистецтва України як ґрунту для розвитку дитячої творчості сьогодення. Досліджувані автори Львівщини наслідують кращі традиції композиторів-класиків та мають власні оригінальні зразки пісенно-хорового жанру у вище зазначеній тематиці, формах та засобах вокально-хорової виразності.

Більшість пісенно-хорових творів, що розглянуто в роботі мають в основі

пісенний жанровий різновид. Їм притаманні типові для пісні композиційні конструкції, тематичне коло образів, оскільки вони відображають різні аспекти дитячого життя та навколишнього світу: природа, тварини, персонажі казок, професії, рими та літери, сім'я, дружба та інші. Водночас прагнення до розвитку індивідуального стилю дозволяє митцям впроваджувати і нові ідеї. Завдяки розширенню жанрової палітри інших видів творчості: танець, театр, шоу-програми та інші, пісенно-хорова музика для дітей збагатилася новими тенденціями: оновилися її виразові засоби та драматургічні ідеї. Тенденції новаторства авторів Львівщини досліджуваного періоду баюються на традиційних музичних жанрах у сферах музичного фольклору, пісенно-хорової та популярної музики, що відповідають вимогам сучасності та водночас зберігають характерні риси національних традицій. Це також дає змогу композиторам змінювати базові жанри (пісню, обробку пісні) та на їхній основі розвивати нові жанрові різновиди в своїй творчості: фольклорні дійства, духовна пісня в естрадному стилі, естрадна пісня, поп-опера.

Пісенно-хорові твори для дітей авторів Львівщини умовно можна поділити на такі жанрові групи: 1) обробки українських народних пісень та авторські композиції на тексти народних пісень; 2) авторські пісенні твори на патріотичні теми; 3) авторські пісенно-хорові твори духовної та світської тематики; 4) авторські твори у галузі популярної музики (естрадна пісня, поп-опера, мюзикл).

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше в українському музикознавстві на прикладі ареалу Львівщини здійснено комплексний аналіз та систематизацію пісенно-хорової творчості для дітей авторів доби державної незалежності України (1991-2021); вивчено соціально-культурні обставини написання пісенно-хорових творів для дітей авторами досліджуваного ареалу та періоду; визначено жанрово-стильову палітру пісенно-хорових композицій для дітей авторів Львівщини; проаналізовано жанрові різновиди пісенно-хорових творів для дітей; висвітлено постаті провідних представників Львівщини у галузі пісенно-хорової творчості для дітей доби державної незалежності

України (1991-2021) та зазначено типи їх авторської діяльності; з'ясовано кореляцію творчості проаналізованих у праці авторів щодо процесів розвитку дитячого пісенно-хорового виконавства та фестивального руху на Львівщині доби державної незалежності України (1991-2021).

Результати дослідження реалізуються у можливостях застосування даного матеріалу у навчальних курсах з хорознавства, хорова література та історії української музики; у спеціальних дисциплінах, присвячених зв'язкам педагогіки та музики; в практичній діяльності хормейстера та педагога хорового класу навчальних закладів різних рівнів (аматорських гуртках, ДШМ, ДМШ, диригентсько-хорових напрямів музичних академій, інститутів мистецтв і музичних коледжів, музично-педагогічних і музикознавчих факультетів університетів), а також для науково-популярних лекцій, концертів.

Ключові слова: музична культура, музичне мистецтво, музичне виконавство, хорове мистецтво, хорова творчість, поп-культура, вокально-виконавська діяльність, пісенно-хорова творчість для дітей, композитори, хоровий колектив, обробки українських народних пісень, духовна пісня, естрадна пісня.

SUMMARY

A. R. Nemerko "Song and choral creativity for children in the artistic practice of Lviv region authors in the context of the musical culture of Ukraine during the era of state independence (1991-2021): traditions and innovations" - Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 025 Musical Art - Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2023.

The introduction substantiates the relevance of the research, formulates the object, subject, purpose, and objectives of the work, its scientific novelty and practical significance; indicates the research methodology, outlines the prospects for using its results and the connection with scientific and educational programs.

The first chapter, "Song and Choral Creativity for Children by Authors of Lviv Region in the Cultural and Historical Perspective of Ukrainian Art: Sources, research, system and organization" defines the place and role of song and choral creativity for children in the system of Ukrainian musical culture. Children's song and choral performance is considered as a process and organization of creativity in the cultural and artistic space of Lviv region, attention is paid to song and choral collections as a source of musical and didactic material and performance repertoire for children.

The chapter analyzes the research of Ukrainian musicologists who consider the actual aspects of children's song and choral art of Ukraine during the period of state independence (1991-2021). The studies reviewed in this section are divided into groups based on the subject matter and current aspects of children's song and choral art. The first group of musicological works is related to the study of children's song and choral culture as a system of musical and aesthetic education of children and youth in Ukraine. The researchers highlight the importance of choral singing as the most common type of performance activity due to its general accessibility, naturalness, comprehensibility, and universality. The second group of works is devoted to the comprehension of original author's findings in the field of music for children. This led the authors to turn to the methodology of analyzing contemporary

compositional, in particular, song and choral and performance practice. The third group includes pedagogical studies. The fourth group includes articles that outline the emergence and development of the choral festival movement in Ukraine, which is related to children's song and choral creativity.

The second chapter, "Paradigms of Composing for Children in the Contemporary Art Space: Composer Schools and Figures" is devoted to an overview of the composer schools of Lviv region in the context of the development of children's song and choral performance in Ukraine. The chapter discusses the typology and characterization of the author's figure (author of arrangements and adaptations), and the identified types of authorship are extrapolated to the activities of leading representatives in the field of song and choral creativity in Lviv region during the period of state independence of Ukraine (1991-2021).

The term "School" is a multivalent concept, so researchers, performers, and teachers attach different meanings to it, associating it with two spheres of spiritual and practical activity: pedagogical and performing. Today, each school of composition continues to exist as an artistic phenomenon. The aesthetic principles of compositional schools of different directions are transmitted in the cultural space and historical time, tend to self-development, enrichment, and are capable of modification and transformation. Many representatives of composing schools are engaged in teaching, passing on their experience and knowledge to the next generation of composers and musicologists.

Today, the Lviv School of Composition is actively searching for new approaches to creating song and choral works for children, in accordance with the conditions of the current socio-cultural situation. Contemporary authors, namely: Myron Datsko, Volodymyr Pavenskyi, Volodymyr Volynskyi, Roman Tsys, Bohdan Kotiuk, Anatolii Shepel, Oleksandr Albul, Zoryana Martyn, Dzvenyslava Vasylyk, Maria Hev, Natalia Manko, Vasyl Chuchman, Olena Kuntiyi, and others, are faced with new tasks in the context of new realities and needs of today's youth. In this context, the authors combine the fundamental principles of the children's choral tradition with new trends in their creative work, creating new means and musical

manifestations of children's music-making in song and choral creativity for children.

Modern technologies allow not only children but also choir directors to access any phonograms and order a piece. Therefore, the issue of presentation of works by the authors themselves is particularly relevant (display of works, professional printing, creation of phonograms if necessary, relevance of use and accessibility of the repertoire, etc.) The above is of particular importance in the context of an anthropological approach to the figure of the author, who, due to the specifics of the profession, integrates and transmits the basic principles of tradition and new paradigms of the present in his or her activities.

In the contemporary musical space of the Lviv School of Composition, there are two main trends in defining the role and place of the type of author. The first is the author's specialization. On the way to self-improvement, an artist needs to concentrate on a certain type of activity, a way of self-expression (creating music) and conveying music to the listener. Thus, the artist focuses on a particular type of work. The second tendency is manifested in the author's versatile interest in artistic activity and technological processes of the present in the field of artistic creation. This type of authors combines diverse activities within the framework of musical art and culture in general (composer-performer, composer-teacher, composer-conductor, composer-scientist, composer-organizer, composer-director, composer-producer).

The third chapter formulates and analyzes the principles of systematization of song and choral works for children by genre, texture and form. The types of works are outlined and characterized, namely: arrangement of a Ukrainian folk song, author's composition on the texts of folk songs, author's song works on patriotic themes, author's song and choral works of spiritual and secular themes, author's compositions in the field of popular music (pop song, pop opera).

Song and choral music is one of the priority areas of creativity of Ukrainian composers of the era of state independence of Ukraine (1991-2021), in which the vocal and choral branch plays a leading role, focused on the long-term achievements of the choral art of Ukraine as a basis for the development of children's creativity today. The studied contemporary Lviv composers follow the best traditions of

classical composers and have their own original examples of the song and choral genre in the above-mentioned themes, forms and means of vocal and choral expression.

Most of the song and choral works considered in this paper are based on the song genre. They are characterized by typical song compositional structures and the thematic range of images, as they reflect various aspects of children's life and the world around them: nature, animals, fairy tale characters, professions, rhymes and letters, family, friendship, and others. At the same time, the desire to develop an individual style allows artists to introduce new ideas. Thanks to the expansion of the genre palette of other types of creativity: dance, theater, show programs, etc., song and choral music for children has been enriched by new trends: its expressive means and dramatic ideas have been updated. The trends of innovation of contemporary Lviv authors are based on traditional musical genres in the fields of musical folklore, song and choral and popular music, which meet the modern requirements of the time and at the same time preserve the characteristic features of national traditions. This also allows composers to change the basic genres (song, song arrangement) and, on their basis, develop new genre varieties in their work: folklore performances, spiritual song in pop style, pop song, pop opera.

Song and choral works by Lviv composers and authors of arrangements and adaptations can be conditionally divided into the following genre groups: 1) arrangements and arrangements of Ukrainian folk songs; 2) works based on Ukrainian folk songs (patriotic content); 3) original author's song and choral compositions of spiritual and secular themes: vocal and choreographic works, cantatas; 4) types of popular music (pop song, pop opera).

The scientific novelty of the research is that for the first time in Ukrainian musicology, a comprehensive analysis and systematization of song and choral works for children by authors of Lviv region during the period of state independence of Ukraine (1991-2021) was made; the socio-cultural circumstances of writing song and choral works by contemporary authors for children were studied; the genre and style palette of song and choral compositions for children by Lviv authors was determined;

the genre varieties of song and choral works for children are analyzed; the figures of leading representatives in the field of song and choral creativity of Lviv region during the period of state independence of Ukraine (1991-2021) are highlighted and the types of their author's activity are indicated; the correlation of the authors' works analyzed in the work with the processes of development of children's song and choral performance and festival movement in Lviv region during the period of state independence of Ukraine (1991-2021) is clarified.

The results of the research are realized in the possibilities of using this material in courses on choral literature and the history of Ukrainian music; in special disciplines devoted to the relationship between pedagogy and music; in the practical activities of choirmasters and teachers of choir classes at educational institutions of various levels (amateur groups, children's and youth music schools, conducting and choral departments of music academies, institutes of arts and music colleges, music pedagogical and musicology faculties of universities), as well as for popular science lectures and concerts.

Keywords: musical culture, musical art, musical performance, choral art, choral creativity, pop culture, vocal performance, song and choral creativity for children, composers, choral group, arrangements of Ukrainian folk songs, spiritual song, pop song.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Немерко А. Композиційні особливості форми та розкриття художнього змісту в хорових творах українських композиторів для дітей. *Вісник Львівського університету, серія мистецтвознавство*. Вип. 18. Львів, 2017. С. 73-81.

<https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/ba-18.pdf>

2. Немерко А. Дитяче хорове мистецтво як соціокультурне явище. *Вісник Львівського університету, серія мистецтвознавство*. Вип. 20. Львів, 2019. С. 88–

96. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/download/10642/10772>

3. Немерко А. Художній світ хорової музики для дітей Мирона Дацка. *Наукові збірки ЛНМА імені М. В. Лисенка*. Львів, 2019. Вип. 45. С. 44-53.

<http://journals.lnma.lviv.ua/index.php/naukovizbirky/article/view/638>

Статті в наукових виданнях, які додатково відображають наукові результати дисертації:

4. Немерко А. Canon Form in Vocal and Choral Pieces by Lviv Composers of the Xx ist Century for Children. *European Journal of Arts*. Vienna, 2021. №4. С. 87–95. https://ppublishing.org/media/uploads/journals/journal/Art-4_2021_TL.pdf

5. Немерко А., Коломиєць О. Український музичний фольклор у пісенно-хоровій творчості для дітей авторів Львівщини: парадигми трансформації та виконавства (на прикладі творчості Юрія Антківа, Мирона Дацка, Романа Цися, Володимира Павенського, Наталії Манько). *Хорове мистецтво в контексті розвитку української культури XIX –XXI століть: [монографія]*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 196 с.

6. Немерко А. Жанрова спрямованість хорової музики для дітей в Україні 1991-2020 рр. (на прикладі творчості композиторів Львівщини). *Eurasian scientific congress*. Барселона, Іспанія, 2020. С.193-199.

https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/09/EURASIAN-SCIENTIFIC-CONGRESS_6-8.09.20.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Немерко А. Хоровий спів як засіб інтердисциплінарного виховання дітей та молоді. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: тези доповідей. Матеріали III-ї міжнародної науково-практичної конференції* (М. Дрогобич, 29-30 березня 2018). Ченстохова – Ужгород – Дрогобич, 29-30 березня 2018. С. 151-153.

<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3037/1/Altookhov.pdf>

8. Немерко А. «Співаники» для дітей українських композиторів: традиції та сучасність. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія: тези доповідей. Матеріали всеукраїнської наукової конференції* (м. Львів, 30 листопада 2018). Львів, 2018. С. 101-105.

9. Немерко А. Тема казки в творчості М. Волинського. *Молоді музикознавці: тези доповідей. XIX міжнародна науково-практична конференція* (м. Київ, 9-11 січня 2019). Київ, 2019. С. 135-137.

10. Немерко А. Хорові твори для дітей українських композиторів XXI століття. *Музикознавчий універсам молодих: тези доповідей. Міжнародний науковий форум.* (м. Львів, 28 лютого 2019). Львів, 2019. С.46-47.

11. Немерко А. Особливості поліфонічної структури в обробках українських народних пісень для дітей. *Музикознавчі студії Поділля-2019: тези доповідей. Матеріали V регіональної науково-практичної конференції.* (м. Вінниця, 23-25 травня 2019). Вінниця, 2019. С. 67-71.

12. Немерко А. Хорова музика для дітей Ю. Антківа. *Інноваційність в традиціях та традиційність в інноваціях. Наукові збірки I Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 3 жовтня 2020). Одеса, 2020. С. 1-5

<https://b8416086-7a6a-402d-ac10-3ecdf54f4cc9.pdf>